

Konkurences padome

Konkurences neitralitātes izvērtēšanas vadlīnijas

Projekts

Rīga
2019

Satura rādītājs

Ievads	3
I Pienākums publiskām personām nodrošināt brīvu un godīgu konkurenci	5
II Konkurences neitralitātes jēdziens	8
III Konkurences neitralitātes principi	9
3.1. Saimnieciskās darbības un publisko funkciju nodalīšana	9
3.2. Cenas noteikšana balstoties uz izmaksām.....	10
3.3. Vienlīdzīga regulējuma nodrošināšana	12
3.4. Konkurenci veicinoša publisko iepirkumu, nomas tiesību izsoles organizēšana.....	13
IV Kontroljautājumi konkurences neitralitātes atbilstības un KL noteiktā pienākuma nodrošināt brīvu un godīgu konkurenci novērtēšanai	16
V Atsauces un noderīga papildu informācija.....	17

Projekts

Vadlīnijas sagatavotas, ņemot vērā Latvijas, Nīderlandes, Apvienotās Karalistes un Austrālijas konkurences iestāžu, kā arī Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) praksi un izstrādātos materiālus konkurences ierobežojumu mazināšanai publiskajā sektorā.

Ievads

Konkurences padome 2015.gadā publicēja Konkurences novērtēšanas vadlīnijas valsts un pašvaldību lēmumu pieņēmējiem, uzsverot, ka brīva un vienlīdzīga uzņēmējdarbības vide ir būtisks ekonomikas attīstības priekšnoteikums, kas ir vienlīdz svarīgs kā valsts, tā atsevišķas pilsētas vai reģiona līmenī. Tas veicina iesaisti uzņēmējdarbībā un ieguldījumus inovācijās, radot darbavietas un piesaistot papildu investīcijas.

Konkurences novērtēšanas vadlīniju valsts un pašvaldību lēmumu pieņēmējiem mērķis bija plašākā mērogā palīdzēt lēmumu pieņēmējiem novērtēt pieņemt plānotā vai jau pieņemtā lēmuma ietekmi uz konkurenci.

2019.gada 28.martā Saeima pieņēma grozījumus Konkurences likumā (KL)¹, kas paredz pienākumu tiešās pārvaldes un pastarpinātās pārvaldes iestādei, kā arī kapitālsabiedrībai, kurā publiskai personai ir izšķiroša ietekme, savā darbībā nodrošināt brīvu un godīgu konkurenci, t.sk., aizliedzot diskriminēt tirgus dalībniekus, tādējādi radot tiem atšķirīgus konkurences apstākļus, radīt priekšrocības kapitālsabiedrībai, kurā publiskai personai ir tieša vai netieša līdzdalība, kā arī veikt darbības, kuru dēļ cits tirgus dalībnieks ir spiests atstāt kādu konkrēto tirgu vai tiek apgrūtināta potenciāla tirgus dalībnieka iekļūšana vai darbība tirgū.

Šādu grozījumu pamatmērķis ir, ievērojot publisko personu pieņemto lēmumu un rīcības ietekmi uz konkurenci, valsts un pašvaldības iesaistīšanos komercdarbībā, un to kapitālsabiedrību paralēlu darbību tirgū ar privātajiem uzņēmumiem (tā dēvētie jauktie tirgi²), nodrošināt brīvus un vienlīdzīgus konkurences apstākļus tirgū, tostarp starp valsts vai pašvaldības kapitālsabiedrībām un privātajām kapitālsabiedrībām.

Darbojoties tirgū, publiskai personai (tās kapitālsabiedrībai) saglabājas īpaša atbildība ievērot KN, lai sabiedrības interesēs nepieļautu, ka publiskas personas vai tās kapitālsabiedrības rīcība kavē, ierobežo vai deformē konkurenci. Publisko personu rīcība pretēji KN principiem ilgtermiņā var novest, no vienas puses, pie privāto uzņēmumu izstumšanas no tirgus, ieguldījumu un inovāciju kavēšanas, bremzējot esošo uzņēmumu attīstību un jaunu uzņēmumu ienākšanu tirgū, ierobežotām patērētāju izvēles iespējām un nepamatota cenu pieauguma, no otras – pie komercdarbības veikšanā ieguldīto publiskās personas resursu nelietderīgas izmantošanas, kas ir paredzams rezultāts brīvas un godīgas konkurences neesamībai.

KN principi balstās gan uz KL normās nostiprināto pienākumu ievērot brīvu un godīgu konkurenci, gan citos normatīvajos aktos³ publisko personu rīcībai izvirzītajām prasībām.

Lai palīdzētu izprast KN būtību un veicinātu KL ietvertā pienākuma nodrošināt brīvu un godīgu konkurenci ievērošanu, Konkurences padome (KP) ir izstrādājusi *Konkurences neitralitātes izvērtēšanas vadlīnijas* (Vadlīnijas), kurās skaidrots KN jēdziens, principi, publiskām personām KL paredzētie aizliegumi un sniegti ieteikumi valsts un pašvaldību lēmumu pieņēmējiem un PPK vadītājiem, kā nodrošināt publisko personu un to kapitālsabiedrību rīcības atbilstību KN. Vadlīnijās sniegti ilustratīvi piemēri par iespējamām problēmsituācijām KN jomā, iezīmējot gadījumus, kad publisko personu un to kapitālsabiedrību rīcība neatbilst KN principiem. KN principu neievērošana rada KL pārkāpuma risku, t.sk. attiecībā uz pienākumu nodrošināt brīvu un godīgu konkurenci vai dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Vadlīniju nobeigumā ir ietverts kontroljautājumu saraksts, lai valsts un pašvaldību lēmumu pieņēmēji un PPK vadītāji varētu pārlicināties par publisko personu un to kapitālsabiedrību plānotās un veicamās rīcības atbilstību KN.

Jāatceras, ka valstij un pašvaldībām, lemjot par iesaisti komercdarbībā, tās turpināšanu vai paplašināšanu, atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likuma (VPIL) 88.pantā ietvertajiem nosacījumiem

¹ <https://likumi.lv/ta/id/306101-grozijumi-konkurences-likuma> (likuma normas, kas nosaka publisko personu un to kapitālsabiedrību pienākums nodrošināt brīvu un godīgu konkurenci stāties spēkā 01.01.2020.)

² Tulk.no angļu valodas *Mixed markets*, tirgi, kuros savstarpēji konkurējoņi darbojas privātie uzņēmēji un publisko personu kapitālsabiedrības.

³ Piemēram, Publisko iepirkumu likumā (PIL), VPIL, Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likumā (Izšķērdēšanas novēršanas likums) un Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likumā (Kapitālsabiedrību pārvaldības likums).

ir jāizvērtē, vai iesaiste komercdarbībā ir tiesiski pamatota, un kāda ir tās paredzamā ietekme uz tirgu, kā arī kapitālsabiedrības paredzamo darbību atbilstība konkurences neitralitātes (KN) principiem un publiskai personai KL noteiktajam aizliegumam kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci.

Vadlīnijās lietoti šādi **termini** un **saīsinājumi**:

1. **Publiskā persona** – valsts vai pašvaldība, vai cita atvasināta publiska persona.
2. **Iestāde** – valsts pārvaldes iestādes, pašvaldības vai citas ar likumu vai uz likuma pamata izveidotas publiskas personas, privātpersonas, kuras saskaņā ar ārēju normatīvo aktu vai līgumu (piemēram, ar deleģēšanas līgumu vai līdzdarbības līgumu) ir deleģētas vai pilnvarotas veikt valsts pārvaldes vai pašvaldības uzdevumus (funkcijas).
3. **KL** – Konkurences likums
4. **KN** – konkurences neitralitāte
5. **KP** – Konkurences padome
6. **PPK** (publiskas personas kapitālsabiedrība) – kapitālsabiedrība, kas pilnībā vai daļēji pieder vienai vai vairākām publiskām personām.
7. **Privātā kapitālsabiedrība** – fiziskai personai, privāto tiesību subjektam – juridiskai personai vai šo personu apvienībai - piederošs uzņēmums (kapitālsabiedrība).
8. **VPIL** – Valsts pārvaldes iekārtas likums

I Pienākums publiskām personām nodrošināt brīvu un godīgu konkurenci

- 1 2019.gada 28.martā Saeimas pieņemtie grozījumi Konkurences likumā nosaka, ka tiešās pārvaldes un pastarpinātās pārvaldes iestāde, kā arī kapitālsabiedrība, kurā publiskai personai ir izšķiroša ietekme, savā darbībā nodrošina brīvu un godīgu konkurenci, aizliedzot kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci.

14.¹ pants. Pienākums nodrošināt brīvu un godīgu konkurenci

(1) Tiešās pārvaldes un pastarpinātās pārvaldes iestādei, kā arī kapitālsabiedrībai, kurā publiskai personai ir izšķiroša ietekme, aizliegts ar savu darbību kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci, kas var izpausties arī kā:

- 1) tirgus dalībnieku diskriminācija, radot atšķirīgus konkurences apstākļus;
- 2) priekšrocību radīšana kapitālsabiedrībai, kurā publiskai personai ir tieša vai netieša līdzdalība;
- 3) darbības, kuru dēļ cits tirgus dalībnieks ir spiests atstāt kādu konkrēto tirgu vai tiek apgrūtināta potenciāla tirgus dalībnieka iekļūšana vai darbība tirgū.

(2) Lai nodrošinātu šā panta pirmās daļas ievērošanu, Konkurences padome veic pārrunas ar tiešās pārvaldes un pastarpinātās pārvaldes iestādi, kā arī kapitālsabiedrību, kurā publiskai personai ir izšķiroša ietekme.

(3) Lietu par iespējamo rīcības neatbilstību šā panta pirmās daļas prasībām Konkurences padome izmeklē un izskata saskaņā ar šajā likumā paredzēto pārkāpumu izmeklēšanas un izskatīšanas kārtību.

(4) Šo pantu piemēro, ciktāl konkrētā darbība tieši neizriet no citos likumos noteiktajām prasībām vai nav piemērojams šā likuma 13. pants.

- 2 Konkrētā norma satur gan atvērtu iespējamo neatbilstību likuma prasībām piemēru uzskaitījumu, gan arī ģenerālklausulu, kas aizliedz darbības, kuras kavē, ierobežo vai deformē konkurenci. Lai nodrošinātu labu praksi, kā arī varētu izvērtēt darbību atbilstību likuma prasībām ieteicams izmantot Vadlīniju 3.1., 3.2., 3.3. un 3.4.apakšnodaļas. Jebkuru no III nodaļā aprakstīto KN principu neievērošana rada (piemēram, 3.2.apakšnodaļas 10.punkts – ierobežojums dotēt saimniecisko darbību no publiskā finansējuma) vai var tālāku darbību rezultātā var novest pie KL 14.¹ panta pārkāpuma (piemēram, 3.1.apakšnodaļas 7.punkts – saimnieciskās darbības un publisko funkciju strukturāla un funkcionāla nenodalīšana).
- 3 **14.¹ panta pirmās daļas 1.punkts.** Aizliegums diskriminēt tirgus dalībniekus, radot tiem atšķirīgus konkurences apstākļus, attiecas uz tirgus dalībniekiem neatkarīgi no to piederības publiskajai personai. Attiecīgi tas prasa, lai ciktāl apstākļi ir salīdzināmi privātajiem uzņēmējiem tiktu nodrošināta vienlīdzīga attieksme. Piemērs zemāk.

Nepamatotas priekšrocības grants karjera apsaimniekotājam

Novada pašvaldība uz ļoti ilgu laika periodu iznomāja zemes gabalu derīgo izrakteņu iegūšanai vienam tirgus dalībniekam. Lemjot par nomas maksu noteiktam uzņēmumam netika veikta tirgus izpēte, kā arī netika veikta citu tirgus dalībnieku aptauja, lai iegūtu to piedāvājumus. Rezultātā grants tika iegūta par cenu, kas neatbilst konkrēta laika perioda tirgus cenai, sniedzot tam nepamatotas priekšrocības.

- 4 **14.¹ panta pirmās daļas 2.punkts.** Aizliegums radīt priekšrocības kapitālsabiedrībai, kurā publiskai personai ir tieša vai netieša līdzdalība, ietver visdažādākās darbības, t.sk. saistībā ar nepamatotu cenu noteikšanu, neņemot vērā visas izmaksas, kas nostāda publiskajai personai piederošo kapitālsabiedrību labākos apstākļos, salīdzinot ar to konkurējošos privātos uzņēmumus. Vienlaicīgi jāatceras, ka konkurence ietver arī potenciālas konkurences attiecības, par cik šādas priekšrocības var kavēt privātos uzņēmējus ieiet tirgū.

Nepamatotas priekšrocības pašvaldības zobārstniecībai

Novada pašvaldība sev piederošajai zobārstniecībai piešķir papildu līdzfinansējumu zobārstniecībai nepilngadīgajiem, ko nesaņēma pārējie privātie zobārstniecības pakalpojumu sniedzēji. Tādējādi pašvaldība nodrošināja savam uzņēmumam labvēlīgākus apstākļus, salīdzinot ar privātajiem zobārstniecības pakalpojumu sniedzējiem.

- 5 **14.¹ panta pirmās daļas 3.punkts.** Likums arī paredz aizliegumu darbībām, kas ietekmē tirgus struktūru, nepamatoti bloķējot jaunu tirgus dalībnieku ienākšanu, vai arī veicot mērķtiecīgas darbības, lai izspiestu tirgus dalībniekus no tirgus.

Muzejrezervāta konkurenta iekļūšanas tirgū bloķēšana

Sūdzība par muzejrezervāta darbībām, nepieļaujot tirdzniecību uz privātās zemes blakus muzejrezervāta lietošanā esošajam zemes gabalam, kas domāta autostāvvietām un kur arī tiek iznomātas tirdzniecības vietas.

- 6 Lietu par iespējamo rīcības neatbilstību 14.¹ panta pirmās daļas prasībām KP izmeklē un izskata saskaņā ar KL paredzēto pārkāpumu izmeklēšanas un izskatīšanas kārtību.
- 7 Atbilstoši KL lietu KP ierosina tikai pēc savas iniciatīvas, vienlaicīgi ikviens ir tiesīgs sniegt informāciju par iespējamo pārkāpumu. Pirms lietas ierosināšanas, kā arī lietas izmeklēšanas laikā KP iegūst informāciju, kas nepieciešama lēmuma pieņemšanai. Pieprasot informāciju no iespējamā pārkāpēja, KP informē par KL pantu, kuram iespējams neatbilst iespējamā pārkāpēja rīcība. KP, izmeklējot lietu, ir tiesīga pieprasīt informāciju no jebkuras personas, kā arī, ja nepieciešams, KP var ierasties pie jebkuras personas, t.sk. policijas klātbūtnē, lai iegūtu nepieciešamos dokumentus un paskaidrojumus.
- 8 Kad lēmuma pieņemšanai nepieciešamā informācija ir iegūta, KP iepazīstina procesa dalībniekus ar iegūto informāciju, un tiem ir tiesības 20 dienu laikā sniegt savu viedokli. KP maksimālais termiņš lēmuma pieņemšanai ir divi gadi.
- 9 Attiecībā uz lietām par publisko personu vai PPK darbības neatbilstību 14.¹ panta pirmās daļas prasībām, KL nosaka obligātu pienākumu veikt pārrunas, lai nodrošinātu likuma prasību ievērošanu. Likums neparedz formu, kādā pārrunām jānotiek, attiecīgi tās var tikt uzsāktas jau pirms paziņojuma par lēmumam nepieciešamās informācijas iegūšanu, un var norisināties gan klātienē, gan rakstiski.

Normatīvajos aktos nav noteikti termiņi pārrunu procedūras garumam, tomēr, lai nodrošinātu efektīvu KL piemērošanu un neatbilstības likuma prasībām pēc iespējas ātrāku novēršanu, pārrunu periodam nevajadzētu ilgt vairāk kā trīs mēnešus no paziņojuma par lēmuma pieņemšanai nepieciešamās informācijas iegūšanas saņemšanas dienas. KP arī aicina iestādes un PPK jau agrīnā lietas izpētes stadijā rosināt pārrunu uzsākšanu. Ja pārrunu rezultātā tiek nodrošināta likumā noteikto prasību ievērošana, lietas izpēte ir izbeidzama.

- 10 Gan pārrunu ietvaros, gan arī pēc pārrunām, ja tās nav bijušas sekmīgas, iestādei vai PPK ir tiesības rakstveidā apņemties pildīt tiesiskus pienākumus, kas novērš konkurences kavēšanu, ierobežošanu vai deformēšanu, kā rezultātā tiktu pabeigta lietas izpēte. Ja lietas izpētes laikā KP konstatē, ka konkrētajā gadījumā piemērojams dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizliegums, lietu pārkvalificē uz KL 13.pantu, attiecīgi turpinot lietas izpēti.
- 11 KL arī paredz, ka 14.¹ pantu piemēro, ciktāl konkrētā darbība tieši neizriet no citos likumos noteiktajām prasībām, attiecīgi, ja no piemērojamās likuma normas izriet vairāki iespējami risinājumi iestādei vai PPK ir jāizvēlas konkurencei labvēlīgākā iespēja.
- 12 Ja tomēr pārrunu rezultātā nav iedevies novērst neatbilstību KL prasībām, KP ir tiesīga attiecībā uz kapitālsabiedrībām pieņemt lēmumu par pārkāpuma konstatēšanu, tiesiskā pienākuma un naudas soda uzlikšanu. KP ir tiesīga piemērot kapitālsabiedrībām, kurās publiskai personai ir izšķiroša ietekme, naudas sodu līdz trim procentiem no pēdējā finanšu gada neto apgrozījuma, bet ne mazāk kā 250 *euro*.
- 13 Vienlaikus jāņem vērā, ka KL noteiktā KP kompetence neattiecas uz PPK dibināšanu, jo KP kompetenci attiecībā uz to nosaka VPIL 88.pants, kas paredz tiesības KP sniegt savu viedokli. Attiecīgi KP, atbilstoši savai kompetencei var uzlikt pienākumu koriģēt PPK darbības, lai nodrošinātu KL prasību ievērošanu, bet ne uzlikt ar pienākumu kapitālsabiedrībai izbeigt savu darbību.

II Konkurences neitralitātes jēdziens

- 14 Ar KN saprot vienlīdzīgu konkurences apstākļu nodrošināšanu neatkarīgi no uzņēmumu piederības, attiecīgi publiska persona nodrošina godīgus un vienlīdzīgus konkurences apstākļus, savām kapitālsabiedrībām (PPK) neradot nepamatotas konkurences priekšrocības salīdzinājumā ar privātajiem uzņēmumiem.
- 15 KN būtība ir nodrošināt, ka visām kapitālsabiedrībām (publiskiem un privātiem) jādarbojas vienlīdzīgas konkurences apstākļos. Attiecīgi kapitālsabiedrības piederība publiskai personai vai publiskas personas iesaiste, kā arī ekonomiskie kontakti ar publisku personu nedrīkst sniegt nepamatotas konkurences priekšrocības konkrētam uzņēmumam.
- 16 KN noteikta KL grozījumos (KL 14.¹pantā), paredzot aizliegumu radīt priekšrocības kapitālsabiedrībai, kurā publiskai personai ir tieša vai netieša līdzdalība⁴. Atsevišķos gadījumos, piemēram, kad priekšrocības netiek sniegtas PPK, bet tiek sniegtas publiskas personas veiktajai saimnieciskajai darbībai, uz konkrēto gadījumu var tikt attiecināta arī ģenerālklausula, kas aizliedz darbības, kuras kavē, ierobežo vai deformē konkurenci.⁵
- 17 KN attiecas uz saimniecisko darbību, par ko KN izpratnē tiek uzskatīta jebkāda veida publiskās personas vai PPK veiktā darbība, kas ir vērsta uz maksas iekasēšanu par precēm vai pakalpojumiem, pastāvot esošiem vai potenciāliem (iespējamiem) konkurentiem. Tas, ka PPK “negūst peļņu”, neatbrīvo to no KN prasību ievērošanas.
- 18 Uzskatāms, ka publiskā persona vai PPK darbojas konkurences apstākļos tad, ja kāds privātais uzņēmums un/vai PPK piedāvā vai potenciāli var piedāvāt tirgū līdzīgas un/vai savstarpēji aizstājamas preces (pakalpojumus).

Konkurences novērtēšana

Ja konkrētajā administratīvajā teritorijā nav konkurenti pašvaldības kapitālsabiedrībai, nepieciešams arī izvērtēt, vai citās tuvākajās administratīvajās teritorijās, nav potenciālo konkurentu, kas varētu nodrošināt konkrētā pakalpojuma/preces pieejamību.

- 19 KN izpaužas kā četru KN pamatprincipu, ievērošana:
- 1) saimnieciskās darbības un publisko funkciju nodalīšana;
 - 2) cenu noteikšana balstoties uz izmaksām;
 - 3) vienlīdzīga regulējuma nodrošināšana;
 - 4) konkurenci veicinoša publisko iepirkumu organizēšana.

⁴ KL 14.¹ panta pirmās daļas 2 punkts [redakcijas, kas spēkā no 2020.gada 1.janvāra]; <https://likumi.lv/doc.php?id=54890>

⁵ kā arī atsevišķos gadījumos, KL 14.¹ panta pirmās daļas 1 un 3.punkts [redakcijas, kas spēkā no 2020.gada 1.janvāra]

III Konkurences neitralitātes principi

3.1. Saimnieciskās darbības un publisko funkciju nodalīšana

- 20 Saimnieciskās darbības un publisko funkciju strukturāla un funkcionāla nenodalīšana rada risku tiešā veidā ar administratīvām metodēm nodrošināt labvēlīgākus apstākļus pašai publiskajai personai arī kā pakalpojuma sniedzējai, kad tā konkurē ar citiem tirgus dalībniekiem. Pati par sevi nenodalīšana navar KL 14.¹panta pārkāpums, tomēr augsts risks neievērot KL 14.¹panta prasības pastāv, piemēram, radot diskriminējošus apstākļus tirgū, gan panākot citu tirgus dalībnieku izešanu no tirgus, vai ierobežojot to ienākšanu tirgū. Savukārt, saimnieciskās darbības strukturāla nodalīšana no publisko funkciju izpildes ļauj nodrošināt to, ka saimnieciskā darbība tiek veikta atbilstoši tirgus nosacījumiem un tādējādi arī nodrošinot vienādus konkurences apstākļus ar privātajiem uzņēmumiem.

Saimnieciskās darbības nodalīšana

RBP sniegtie velkoņu pakalpojumi. Vērtējot Rīgas brīvostas pārvaldes (RBP) darbības līdz 2010.gadam, KN neatbilstība novērojama situācijā, kad RBP iegādājās savus velkoņus un pretēji ar VPIL 87.pantam sniedza ar tiem pakalpojumus Rīgas brīvostā. Izmantojot savu administratīvo varu, tā ar rīkojumu noteica ierobežojumus, ka lielo kuģu ievēšanai un izvešanai no noteiktām piestātnēm jāizmanto divi velkoņi ar kopējo jaudu. Tas sniedza nepamatotas priekšrocības pašai RPB, jo atbilda tās velkoņu jaudai. Tādējādi RBP būtiski ierobežoja iespējas privātajam uzņēmumam sniegt pakalpojumus ar tā velkoņiem, kas neatbilda šīm prasībām.

RBP, kavējot konkurentu velkoņu darbību, kā arī ietekmējot velkoņu pakalpojumu saņēmēju izvēli, radīja sev nepamatotas konkurences priekšrocības attiecībā pret privāto uzņēmumu, deformējot un ierobežojot konkurenci tirgū. Tāpat RBP, saņemot samaksu par velkoņu pakalpojumiem, radīja kaitējumu gan privātajam uzņēmumam (atratā peļņa un zaudēti klientus), gan pakalpojumu saņēmējiem (augstākas cenas).

Arī tiesa secinājusi, ka RBP nebija ievērosi tiesību normā paredzēto obligāto noteikumu publiskas personas darbībai privāto tiesību jomā, proti, pienākumu dibināt kapitālsabiedrību komercdarbības veikšanai. Apsaimniekojot ostu, tikai RBP bija tiesīga izlemt, kādas personas Rīgas ostā var sniegt pakalpojumus, kā arī RBP rīcībā ir administratīvās pilnvaras publisko funkciju izpildei. Tās RBP izmatoja, pārkāpjot KN principus. Viens no iemesliem tam bija tas, ka RBP nenodalīja tās saimniecisko darbību.⁶

Laikraksts “Iecavas Ziņas”, kuru izdod Iecavas novada pašvaldība, var tikt gan nopirkts, gan abonēts, kā arī tas pieņem publicēšanai reklāmu un sludinājumus. Tādējādi tas darbojas preses izdevumu izdošanas un reklāmas tirgū, kur darbojas arī citi tirgus dalībnieki. Pašvaldībai komercdarbības veikšanai būtu jādibina kapitālsabiedrība, iepriekš izvērtējot atbilstību VPIL 88.panta nosacījumiem, piemēram, vai konstatējama tirgus nepilnība⁷. Saskaņā ar likumu “Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem” (red. no 13.07.2017.) pašvaldības var veidot informatīvos izdevumus, kas attiecīgi nav uzskatāmi par masu informācijas līdzekļiem, vienlaikus to veidošanā ievērojot konkurences neitralitātes principus⁸.

- 21 Atsevišķos gadījumos publiskās funkcijas tiek veiktas par publiskiem līdzekļiem, dotējot noteiktus pakalpojumus noteiktām iedzīvotāju grupām (piemēram, skolēnu ēdināšana, pilsētas apzaļumošana, infrastruktūras uzturēšana). Publiska funkcija šajos gadījumos ir saistāma tikai ar to, ka tiek piešķirti publiski līdzekļi pakalpojuma nodrošināšanai, bet pats pakalpojums atbilst privāttiesību jomā jau eksistējošam pakalpojumam. Publiskai personai pēc iespējas ir strukturāli un funkcionāli jānodala publiskās funkcijas. Vienlaikus KP uzskata, ka pilnīga atbilstība KN principiem tiek nodrošināta tad, ja iepirkuma ietvaros tiek piesaistīti tirgū jau strādājoši tirgus dalībnieki.
- 22 Arī citi normatīvie akti nosaka pienākumu nodalīt publiskas funkcijas ietvaros gūtus ieņēmumus.

⁶ Rīgas apgabaltiesas 2017.gada 16.maija spriedums Lietuvā Nr. C04293109. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/367701.pdf>

⁷ Skat.: KP informatīvo materiāl par PPK dibināšanu vai līdzdalības tajā pārvērtēšanu.

⁸ Skat.: Kultūras ministrijas priekšlikumu sagatavošanai normatīvā regulējuma izstrādei par pašvaldību un citu publisko personu informatīvo izdevumu nepiedalīšanos reklāmas tirgū un sabiedrības informēšanas pienākuma īstenošanu Gala ziņojums, 2016.gads. Pieejams: <https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/Pielikums1.pdf>

Piemēram, no likuma “Par nodokļiem un nodevām” 12.panta trešās daļas izriet – ja pašvaldības dome vai tās iestādes sniedz pakalpojumus, kas nav pašvaldības nodevas objekts, un tiek piemērota samaksa, tad ir nepieciešams ieviest atsevišķu grāmatvedības uzskaiti.

3.2. Cenas noteikšana balstoties uz izmaksām

- 23 Publiskās personas un to kapitālsabiedrības bauda nepamatotas priekšrocības, ja tās ar saimniecisko darbību vai komercdarbību saistītās izmaksas sedz no publisko funkciju izpildei saņemtajiem finanšu līdzekļiem, vai, ja saņem publiskās personas rīcībā esošo resursu izmantošanas iespējas bez maksas vai par būtiski mazāku maksu nekā tirgus cena. Šīs priekšrocības PPK nodrošina iespējas piedāvāt tirgus situācijai neatbilstošas un neadekvāti zemas cenas precēm vai pakalpojumiem, tādējādi deformējot konkurenci, proti, privātie komersanti, nespējot izturēt nepamatoti zemāku cenu spiedienu, var būt spiesti pamest tirgu. Tādējādi atbilstoši KN principiem, PPK veicot komercdarbību, cenu noteikšana ir jāveic pēc līdzīgiem principiem kā privāto uzņēmumu precēm (pakalpojumiem). Tas ir veicams, nodalot saimnieciskās komercdarbības pakalpojumu izmaksas no to pakalpojumu izmaksām, kas tiek pildīti valsts pārvaldes uzdevumu ietvaros, novēršot iespējamu šķērssubsidēšanu, kā arī sabiedrības kontroles interesēs nodrošinot izmaksu caurspīdību un izsekojamību.

Visu izmaksu neiekļaušana skolas ēdnīcas ēdināšanas pakalpojumā.

KN netiek ievērota situācijā, kad pašvaldība skolā nodrošina ēdināšanu ar izglītības procesu nesaistītām personām, nosakot tirgus situācijai neatbilstoši zemu maksu, ko aprēķina, šī pakalpojuma izmaksas dalot ar kopējo pakalpojuma saņēmēju skaitu, ieskaitot izglītojamos.

Pašvaldībai nodrošinot ēdināšanu ar izglītību nesaistītām personām (laikā, kad tos tirgū sniedz komersants), par maksu, kuru samazina izglītojamo ēdināšana, tiek kropļota tirgus konkurence¹.

Attiecīgi būtu vērtējama skolēnu ēdināšanas nodrošināšana, uzticot to privātai kapitālsabiedrībai publiska iepirkuma ceļā.

- 24 Šķērssubsidējot dažādus komercdarbības veidus, PPK veiktās darbības var atbilst KL 14.¹ panta pārkāpuma pazīmēm, kas izpaužas arī kā nepamatota konkurences priekšrocība radīšana PPK, kā darbība, kuras dēļ cits tirgus dalībnieks ir spiests atstāt tirgu u.c. veidos. KN, t.sk. KL 14.¹ panta ievērošana šādos gadījumos publiskās personas un tās kapitālsabiedrības darbībās ir būtiska, lai saglabātu godīgu konkurences vidi.
- 25 Ja PPK ir vairāki komercdarbības virzieni, ir svarīgi kopējās izmaksas precīzi attiecināt uz katru no veidiem, izmantojot loģisku un pamatotu izmaksu attiecināšanu. Piemēram, ja PPK izmanto publiskai personai piederošus aktīvus, tad PPK sniegtā pakalpojuma cenā šīs izmaksas iekļauj, proporcionāli sadalot kopējās izmaksas starp PPK veiktajām darbībām publisko pakalpojumu sniegšanai un PPK darbībām komercdarbības jomā. Vienlaikus pati par sevi izmaksu neattiecināšana nav uzskatāma par KL 14.¹ panta pārkāpumu.
- 26 Tā kā KN paredz PPK preču un pakalpojumu cenu veidošanu uz līdzīgiem pamatiem kā privātajā sektorā, izvērtējot PPK izmaksu struktūru, ir jānodrošina caurskatāmība, it īpaši gadījumos, kad saimnieciskā darbība tiek veikta vienlaikus ar publiskām funkcijām, un jānovērš nepamatota izmaksu samazināšana, kā arī tirgus situācijai neatbilstoši zemu preču un pakalpojumu cenu noteikšana. Uzskatāms piemērs, kad publiskai personai vai tās PPK, saņemot publisku finansējumu ir iespēja noteikt zemākas cenas nekā tirgū un rezultātā negodīgi konkurēt ar citiem konkurentiem, tos izspiežot no tirgus vai būtiski samazinot to darbības iespējas, un vienlaikus ietekmējot arī mediju neatkarību, ir pašvaldību izdoti preses izdevumi.

Visu izmaksu neiekļaušana pašvaldības laikraksta izdošanā.

Iecavas novada pašvaldība izdod Masu informācijas līdzekļu reģistrā 1995.gadā reģistrētu pašvaldības laikrakstu "Iecavas Ziņas", kurā tiek publicētas arī reklāmas un sludinājumi. Pirms tam 1992.gadā jau tika reģistrēts un t.sk. Iecavas novada teritorijā tika izdots privātais laikraksts "Bauskas Dzīve", kas atspoguļo t.sk. Iecavas novada notikumus.

Izdodot pašvaldības laikrakstu, tiek gūti ieņēmumi ne tikai no laikraksta tirdzniecības, abonēšanas un reklāmas un sludinājumu publicēšanas, bet arī pašvaldības dotācijām. Savukārt izdevumi darbinieku algošanai un uzņēmumu ienākuma nodokļa (UIN) maksājumiem nostāda privāto laikrakstu neizdevīgākā stāvoklī nekā pašvaldības laikrakstu, kurā līdz ar to iespējams piedāvāt zemāku reklāmas un sludinājumu publicēšanas maksu nekā privātajā laikrakstā.

Privātam uzņēmumam, kurš sava izdevuma abonēšanas maksu, kā arī maksu par sludinājumiem un reklāmām veido uz komerciālu principu pamata, nav iespējams šādos apstākļos konkurēt ar pašvaldības izdevumu.

- 27 Publisko resursu izlietošanu bez maksas vai par daudz zemāku maksu, nodrošinot patērētājiem zemākas cenas, ir kļūdaini uzskatīt par konkurenci veicinošu, jo tas tiek panākts, šķērssubsidējot izmaksas vai izmantojot priekšrocības publisko resursu pieejamībā, kas nav citiem konkurentiem. PPK zemākas cenas šādos gadījumos nav efektīvas gan no ekonomiskā, gan no sabiedrības viedokļa, jo, tērējot publiskos resursus ārpus to mērķa jomām, privātajiem uzņēmumiem papildus tiek mākslīgi radīts nepamatots cenu spiediens, tādējādi deformējot konkurenci tirgū.

Nepamatoti zemu cenu noteikšana neatbilst arī Izšķērdēšanas novēršanas likuma normām, kas paredz, ka publiska persona un tās kapitālsabiedrība rīkojas ar finanšu līdzekļiem un mantu lietderīgi (mērķi sasniedzot ar mazāko finanšu līdzekļu un mantas izlietojumu), kā arī atbilstoši iedzīvotāju interesēm un normatīvajos aktos paredzētajiem mērķiem.

- 28 KN paredz PPK un privāto uzņēmumu vienlīdzīgu piekļuvi tādām finansējumiem (subsīdijām, dotācijām utt.), garantijām vai galvojumiem, kas salīdzināmos apstākļos varētu būt pieejams gan PPK, gan privātā sektora uzņēmumiem. Nevienlīdzīga piekļuve var radīt priekšrocības PPK tā iespēju finansēt komercdarbības izmaksas no šādiem ienākumiem dēļ. Pretējā gadījumā PPK, nodrošinot šādu publisko resursu pieejamību, var tikt sniegtas nepamatotas konkurences priekšrocības (piemēram, lielākas iespējas paplašināt savu komercdarbību), salīdzinājumā ar privātā sektora konkurentiem. Tādējādi tas var saturēt KL 14.¹ panta pazīmes.

Nepamatotas priekšrocības piekļuvei finansējumam

Profesionālā izglītība. Nevienlīdzīga piekļuve finansējumam bija novērojama situācijā, kad pirms grozījumu izdarīšanas Ministru kabineta noteikumos "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 8.4.1.specifiskā atbalsta mērķa "Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci" īstenošanas noteikumi", tajos bija iekļauta prioritizācijas sistēma, kas paredzēja, ka Valsts izglītības attīstības aģentūra sadarbības līgumus par profesionālās tālākizglītības un pilnveides izglītības programmu īstenošanu prioritāri slēdz ar:

- 1) profesionālās izglītības iestādēm, kurām piešķirts profesionālās izglītības kompetences centra statuss;
- 2) valsts un pašvaldību dibinātām profesionālās izglītības iestādēm, kuru infrastruktūra ir uzlabota par Eiropas Reģionālās attīstības fonda līdzekļiem;
- 3) pašvaldību dibinātām profesionālās izglītības iestādēm, kuru modernizācijā ieguldīti vismaz 500 000 euro;
- 4) valsts dibinātām koledžām.

Tādējādi attiecībā uz piekļuvi finansējumam profesionālās tālākizglītības un pilnveides izglītības pakalpojumu sniegšanai valsts un pašvaldību dibinātām profesionālās izglītības iestādēm bija radītas nepamatotas priekšrocības sadarbības līgumu slēgšanai ar Valsts izglītības attīstības aģentūru. Šāda prioritizācijas sistēma attiecībā uz potenciālajiem sadarbības partneriem ierobežoja konkurenci.

Sadarbības partneriem izvirzītajām prasībām ir jābūt objektīvi pamatotām, lai uz sadarbību varētu pretendēt pēc iespējas lielāks potenciālo sadarbības partneru skaits un netiktu nesamērīgi sašaurināta iespējamā sadarbība ar privātajām izglītības iestādēm.

Zobārstniecības pakalpojumu sniegšana. Pašvaldības pieņemtais lēmums par līdzfinansējuma piešķiršanu PPK (veselības centram), tās sniegto zobārstniecības pakalpojumu apmaksai, lai pēc būtības segtu starpību, kas veidojas no ar Nacionālā veselības dienesta noslēgtā līguma (valsts noteiktā tarifa) un faktiskajām izmaksām, kas veidojas sniedzot zobārstniecības pakalpojumus personām līdz 18 gadiem, neatbilst KN principam par vienlīdzīgu piekļuvi finansējumam. Pašvaldībai būtu bijis jāapsver cits risinājums, proti, finansējuma piešķiršana visiem pakalpojuma sniedzējiem, arī privātajiem uzņēmumiem (faktisko izmaksu segšanai), kuriem ir noslēgti līgumi ar Nacionālo veselības dienestu par konkrētā pakalpojuma nodrošināšanu. Šādā veidā tiktu ne tikai nodrošināta KN ievērošana, bet arī veicināta plašāka pakalpojuma pieejamība. Tas, ka pašvaldības zobārstniecība papildus nodarbojas arī ar zobārstniecības pakalpojumu sniegšanu pieaugušajiem tikai palielina negatīvo ietekmi uz konkurenci.

3.3. Vienlīdzīga regulējuma nodrošināšana

- 29 PPK un to privātā sektora konkurentu pakļaušana vienādam tiesiskajam regulējumam ir būtisks KN ievērošanas priekšnoteikums, nodrošinot, ka privātie uzņēmēji netiek diskriminēti. Privātā sektora konkurenti nedrīkst tikt pakļauti stingrākam vai nelabvēlīgākam regulējumam nekā PPK vai publiskās personas saimnieciskā darbība. KN principi paredz, ka visiem uzņēmumiem, neatkarīgi no to piederības, ir jānodrošina un jāpiemēro vienāds regulējums, savukārt piederība publiskai personai nedrīkst radīt priekšrocības PPK. Aizliegums radīt priekšrocības PPK izriet arī no KL 14.¹ panta pirmās daļas 2.punktā noteiktā pārkāpuma sastāva.

Piekļuves atļaidēm ierobežošana Mobilly klientiem

Rīgas dome saistošajos noteikumos noteica, ka par stāvvietu lietošanu B, C un D zonā, ja maksas autostāvvietas lietotājs norēķinos izmanto Rīdzinieka karti ar tai piesaistītu Rīgas Kartes elektronisko norēķinu sistēmu, Rīdzinieka kartes īpašniekam piešķirama 20% atlaide. Vienlaikus Rīgas Satiksme atteicās slēgt līgumu par Rīdzinieka kartes piešķirtās atlaides 20% piemērošanu Mobilly klientiem.

- 30 Spēkā esošais normatīvais regulējums arī ir jāpiemēro vai tā piemērošana jānodrošina tādā veidā, lai netiktu deformēta godīga un vienlīdzīga konkurence, radot nepamatotas priekšrocības PPK pret privātajiem komersantiem. Šāda veida priekšrocību radīšana PPK arī būtu pretrunā ar KL 14.¹ pantu.

Labvēlīgāki nosacījumi pašvaldības ūdenssaimniecības pakalpojumu sniedzējam.

Pašvaldība savai kapitālsabiedrībai, kas ir gan mājas pārvaldnieks, gan ūdensapgādes pakalpojuma sniedzējs, uzdeva noteikt, ka šī uzņēmuma pārvaldīto māju dzīvokļu īpašniekiem nav obligāti piemērojams MK noteikumos "Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā norēķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu" paredzētais pienākums segt starpību starp mājas kopējā ūdens skaitītāja un dzīvokļu ūdens skaitītāju rādījumiem. Līdz ar to šajās mājās norēķini tiek veikti pēc dzīvokļu ūdens skaitītājiem un šī starpība netiek aprēķināta. Savukārt privātā uzņēmuma apsaimniekotajā mājā norēķini tiek veikti pēc kopējā mājas ūdens skaitītāja, un dzīvokļu īpašnieki apmaksā minēto starpību.

Pašvaldība, radot labvēlīgākus nosacījumus tās uzņēmumam un ļaujot šī uzņēmuma pārvaldīto māju iedzīvotājiem nemaksāt par šo starpību, liekot to apmaksāt citu pārvaldnieku māju iedzīvotājiem, neveicina godīgu konkurenci, jo tās uzņēmuma sniegtie ūdensapgādes pakalpojumi faktiski tiek sasaistīti ar dzīvojamās mājas pārvaldīšanas pakalpojumiem.

Ja pašvaldība liek šo starpību kompensēt no pašvaldības uzņēmuma līdzekļiem, tad šī uzņēmuma līdzekļi netiek efektīvi izmantoti. Savukārt pakalpojums tiek sniegts ar paaugstinātām izmaksām, ko apmaksā visi pašvaldības iedzīvotāji, kaut gan labumu (samazinātas maksas veidā) gūst tikai pašvaldības uzņēmuma pārvaldīto māju iedzīvotāji.

- 31 Nodokļi un nodevas veido būtisku jebkura uzņēmuma izmaksu daļu, ražojot preces vai sniedzot pakalpojumus. Tādējādi izņēmumi nodokļu piemērošanas jomā nedrīkst būt balstīti uz PPK piederību, pieļaut to, ka līdzvērtīgu komerciālu pakalpojumu sniegšana netiek aplikta ar nodokļiem

tāpēc, ka vienlaikus tiek nodrošinātas publiskās funkcijas. Tādējādi atsevišķu pakalpojumu dotēšana saistībā publisku funkciju nodrošināšanu dotēšana būtu nodrošināma no publiskiem līdzekļiem, nevis atbrīvojot PPK no atsevišķu nodokļu (piemēram, PVN) samaksas par komerciāliem pakalpojumiem.

Plānotās priekšrocības publisko personu rīkotajiem koncertiem

Likumprojekts "Grozījumi Pievienotās vērtības nodokļa likumā" (Nr.372/Lp12) paredzēja publisko personu rīkoto kultūras pasākumu atbrīvošanu no PVN, neparedzot šādu atbrīvojumu privāto personu rīkotajiem pasākumiem. KP argumentēja, ka tas neatbilstu KN principiem, jo līdzīga veida (mūzikas stila jeb žanra) koncertus u.c. izklaides pasākumus varētu organizēt gan publiskās personas (kuras varētu saņemt PVN atbrīvojumu), gan privātās personas (kuras nevarētu saņemt PVN atbrīvojumu), radot būtiskas izmaksas un gala cenas atšķirības. Tādējādi tiktu pieļauta nepamatoti nevienlīdzīga attieksme, kā rezultātā tiktu ierobežota un deformēta konkurence kultūras pakalpojumu sniegšanas jomā un radīta iespēja, ka, sniedzot kultūras pakalpojumus, privātie uzņēmumi atrastos nevienlīdzīgos apstākļos, salīdzinājumā ar publiskajām personām.

- 32 Nebūtu vēlams, ka PPK, veicot publiskās funkcijas, t.sk. uzraudzības un kontroles funkcijas konkrētā tirgū (piemēram, reģistra uzturēšanu), vienlaikus sniedz komerciālus pakalpojumus šajā pašā tirgū, tādējādi gūstot konkurences priekšrocības, līdz ar to šādi gadījumi ir rūpīgi jāizvērtē, lai novērstu iespējamās KN problēmas. Šādos gadījumos tas var radīt KL 14.¹ panta pārkāpumu, tomēr, ja konkrētā PPK ir dominējošā stāvoklī, iespējamais pārkāpums jau skatāms kā iespējama dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana.

Jaunu pienākumu deleģēšana pašvaldības ūdenssaimniecības pakalpojumu sniedzējam

Nebūtu atbalstāma pašvaldības iecere deleģēt tās PPK (sabiedrisko ūdenssaimniecības pakalpojumu un decentralizēto kanalizācijas pakalpojumu (DKP) (asenzācijas) sniedzējam) MK noteikumos "Noteikumi par decentralizēto kanalizācijas sistēmu apsaimniekošanu un reģistrēšanu" pašvaldībai uzticētos pienākumus saistībā ar decentralizēto kanalizācijas sistēmu (DKS) reģistra izveidi un uzturēšanu, DKS kontroli un uzraudzību, kā arī DKP sniedzēju (asenzatoru) uzskaiti, kontroli, reģistrāciju un informācijas izvietošanu, jo:

- 1) PPK rīcībā esošā sensitīvā informācija par DKS īpašniekiem, adresēm, veiktajām DKS apkopēm u.c. sniegtu tai priekšrocības pret citiem pakalpojumu sniedzējiem;
- 2) reģistra uzturēšanas izmaksas varētu tikt iekļautas ūdenssaimniecības pakalpojumu tarifā, radot tā pieaugumu arī klientiem, kuri neizmanto DKP;
- 3) kontrolējot savu konkurentu darbības, var tikt kropļota konkurence un ļaunprātīgi izmantots dominējošais stāvoklis.

Lai novērstu minētos riskus un nodrošinātu rīcības atbilstību KN, pašvaldībai pašai būtu jāveido un jāuztur reģistrs vai šī funkcija jādeleģē subjektam, kas vienlaikus nav DKP sniedzējs.

3.4. Konkurenci veicinoša publisko iepirkumu, nomas tiesību izsoles organizēšana

- 33 No KN viedokļa gan publiskajos iepirkumos, gan nomas tiesību izsolēs ir jānodrošina vienāda attieksme un vienlīdzīgas iespējas visiem pretendentiem – gan PPK, gan privātajiem uzņēmumiem.

PIL 2.pants paredz, ka likuma mērķis ir nodrošināt:

- 1) iepirkumu atklātumu;
- 2) piegādātāju brīvu konkurenci, kā arī vienlīdzīgu un taisnīgu attieksmi pret tiem;
- 3) pasūtītāja līdzekļu efektīvu izmantošanu.

- 34 Ja publiskās personas pakalpojumu nodrošināšanai neizvēlas rīkot iepirkuma procedūru, bet izmanto iekšējo pakalpojuma sniedzēju (*in-house*) – noteikumi un nosacījumi, saskaņā ar ko valsts vai pašvaldība var iegādāties preces vai pakalpojumus no sev piederošiem PPK, ļaujot pasūtītājiem izvairīties no iepirkumu rīkošanas, tad tas var novest pie konkurences būtiskas samazināšanas vai

izslēgšanas, kas rezultātā ietekmē tirgus attīstību un pakalpojumu sniegšanas kvalitāti ilgtermiņā. Attiecīgi *in-house* sistēmu būt pamatoti izmantot, ja tirgū nav konkurences un pastāv tirgus nepilnība. Citos gadījumos, lai arī tas rada priekšstatu, ka *in-house* uzņēmums spēj nodrošināt pakalpojumus par lētāku cenu, un neradīsies problēmas līguma izpildē, tie, vērtējot ekonomisko realitāti, ir tikai iluzori ieguvumi. Rezultātā pakalpojuma saņēmēji konkurences trūkuma dēļ, visticamāk, būs zaudētāji gan cenas, gan pakalpojuma kvalitātes ziņā.

Atkritumu apsaimniekotāja izvēle bez konkursa rīkošanas. Attiecībā uz Tukuma novada domes lēmumu bez konkursa rīkošanas izvēlēties pašvaldību uzņēmumu (SIA "Atkritumu apsaimniekošanas sabiedrība "Piejūra") kā atkritumu savākšanas pakalpojumu sniedzēju, KP puda bažas, ka tirgus tiek slēgts konkurencei vismaz uz noslēgtā līguma termiņu un no tirgus var iziet efektīvi tirgus dalībnieki. Izvēloties pakalpojumu sniedzēju uz *in-house* pamata, var netikt izvēlēts efektīvākais risinājums, tāpat iespējamā monopolista darbības rezultātā var pieaugt pakalpojuma cena.

Satversmes tiesas 2012.gada 6.decembra spriedumā lietā Nr.2012-01-01 15.punktā secināts, ka "prasība piemērot iepirkuma procedūru ir vērsta uz konkurences veicināšanu, valsts un pašvaldību līdzekļu efektīvu izmantošanu, maksas samazināšanos un labklājību". Tādēļ pašvaldībām būtu jāizvēlas efektīvākais pakalpojumu sniedzējs, kas nodrošinātu kvalitatīvākos pakalpojumus par zemākām cenām, kā arī, samērīgi un ļoti retos gadījumos izmantojot PIL 4.pantā noteiktos *in-house* izņēmumus, jāsauglabā konkurence tirgū, ievērojot iedzīvotāju interesi pēc kvalitatīva, cenas ziņā konkurētspējīga pakalpojuma ilgtermiņā.

Šajā sakarā KP veiktajā Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tirgus uzraudzības noslēguma ziņojumā tika secināts, ka "publiskas personas bez tiesas kontroles var saņemt atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus no sev pilnībā vai daļēji piederošām kapitālsabiedrībām (nevis no privātajiem uzņēmumiem, rīkojot publisko iepirkumu), būtiski ierobežojot vai izslēdzot konkurenci atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu tirgū"⁹. Pie tam jāsecina, ka sava PPK izveide rada būtiski lielākus zaudējumu riskus, kā izvēloties pakalpojuma sniedzēju iepirkumā.¹⁰

Atteikšanās no iepirkuma rezultātā noslēgtiem līgumiem.

KN neatbilst arī RD rīkojums, kas paredz, ka obligātās veselības pārbaudes pakalpojumu pašvaldības iestāžu darbiniekiem Rīgas reģionā turpmāk sniegs pašvaldības ārstniecības iestādes SIA "Rīgas veselības centrs" un SIA "Rīgas 1.slimnīca", pakalpojumu sniedzēju vairs neizvēloties iepirkuma rezultātā un visus iepriekš noslēgtos līgumus ar komersantiem izbeidzot pirms termiņa.

Savukārt *in-house* principa izmantošana būtu pieļaujama tikai, ja izvērtējot plānotās darbības ietekmi uz konkurenci, iespējams secināt, ka tas nekropļo godīgu konkurenci. Tāpat situācijā, kad tirgū ir pietiekama konkurence un privātie pakalpojumu sniedzēji var nodrošināt šo pakalpojumu par zemāku cenu nekā pašvaldības uzņēmumi, nav pieļaujama publisko personu komercdarbības stimulēšana, jo, nodrošinot nepamatotas konkurences priekšrocības pašvaldības uzņēmumiem, tiek ierobežotas iespējas privātajiem iesaistīties uzņēmējdarbībā, kā arī motivācija ieguldīt līdzekļus inovācijās un attīstībā.

Tādēļ pašvaldībai nebūtu jārada nepamatotas konkurences priekšrocības tās uzņēmumiem, bet, rīkojot iepirkumu, ir jāizvēlas labākais pakalpojumu sniedzējs, saglabājot brīvu un godīgu konkurenci, kā arī nodrošinot visiem tirgus dalībniekiem vienlīdzīgu un konkurētspēju veicinošu uzņēmējdarbības vidi.¹¹

- 35 Ja no piemērojamās PIL normas izriet vairāki iespējami risinājumi, iestādei vai PPK ir jāizvēlas konkurencei labvēlīgākā iespēja. Tādējādi PIL normu piemērošana, kas ļauj publiskām personām, nerīkojot iepirkumu, nodot pakalpojuma sniegšanu tās PPK, var būt pamatota, ja ir izvērtēts VPIL 88.pantā noteiktais izņēmums, t.i., pastāv tirgus nepilnība, kā arī šāda rīcība nerada kaitējumu konkurencei. Tomēr, ja PPK ir konkurenti, *in-house* piemērošana ir īpaši, kad par pakalpojumu maksā nevis pati pašvaldība, bet pakalpojuma saņēmēji, rada risku, ka netiek ievērotas KL prasības.
- 36 Tā kā pārdomāta, godīga, atklāta un caurskatāma publisko iepirkumu procedūru piemērošana veicina arī KN principu ievērošanu, tad pasūtītājiem, izstrādājot publisko iepirkumu nolikumus un tehniskās

⁹ KP vēstule par lēmumu atkritumu savākšanu nodot pašvaldības uzņēmumam "Piejūra" (17.08.2017.). Pieejama: <http://kp.gov.lv/documents/23306d1a6825ce1f5efc64bd034fa195293704c2>

¹⁰ <http://www.la.lv/devinu-pasvaldibu-uznemums-piejura-pern-cietis-390-000-eiro-zaudejumos>

¹¹ KP aicina Rīgas domi nekropļot konkurenci veselības aprūpes pakalpojumu tirgū (08.10.2015.). Pieejama: <http://kp.gov.lv/lv/aktualitates/463-kp-aicina-rigas-domi-nekroplot-konkurenci-veselibas-aprupes-pakalpojumu-tirgu>

specifikācijas, būtu jāpārlicinās, lai iepirkumu nolikumos un tehniskajās specifikācijās ietvertās prasības veicinātu iespējami daudz pretendentu dalību, nodrošinot publisko līdzekļu efektīvu izmantošanu, izvēloties izdevīgāko piedāvājumu un sniedzot lielāku ieguvumu sabiedrībai. Izstrādājot iepirkuma nolikumu, vēlams īpaši izvērtēt arī mazo un vidējo, kā arī mikro uzņēmumu iespējas piedalīties tajā, t.sk. pēc iespējas sadalot iepirkumu lotēs.

- 37 Pasūtītājiem, lai nepamatoti nesamazinātu pretendentu loku, iepirkumu dokumentos ļoti uzmanīgi jāizvērtē prasības iekļaušana attiecībā uz pretendentu pieredzi iepriekš rīkotajos publiskajos iepirkumos, ņemot vērā arī informācijas asimetrijas riskus, t.i., piemēram, PPK vēsturiskās priekšrocības attiecībā uz iepriekšējo pieredzi vai piekļuvi informācijai, kas citiem konkurentiem nav pieejama vai ir pieejama ierobežotā apjomā vai par papildu samaksu.
- 38 Lai novērstu iepriekš norādītajos piemēros izklāstītās KN neievērošanas situācijas, tālāk seko kontroljautājumu saraksts, lai palīdzētu izvērtēt publiskās personas (tās PPK) plānotās rīcības atbilstību KN.

Projekts

IV Kontroljautājumi konkurences neitralitātes atbilstības un KL noteiktā pienākuma nodrošināt brīvu un godīgu konkurenci novērtēšanai

<p>1. Vai publiskā persona (tās PPK):</p> <p>1.1. veic darbību, kam ir komerciāls raksturs, bet nav publisks raksturs? ☐ Jā ☐ Nē</p> <p>1.2. iekasē maksu par preču piegādi vai pakalpojumu sniegšanu? ☐ Jā ☐ Nē</p> <p>1.3. tirgū konkurē (t.sk. potenciāli) ar privātām kapitālsabiedrībām ☐ Jā ☐ Nē</p> <p>2. Vai publiskā persona, izstrādājot tiesību aktu projektus, ir izvērtējusi paredzamo darbību atbilstību KN, pārliecinoties, ka PPK netiks radītas nepamatotas konkurences priekšrocības, salīdzinājumā ar privātā sektora uzņēmumiem? ☐ Jā ☐ Nē</p> <p>3. Vai tiek novērsta šķērssubsidēšana – viena PPK komercdarbības veida finansēšana no cita PPK komercdarbības veida ieņēmumiem vai publisko funkciju izpildei paredzētā finansējuma? ☐ Jā ☐ Nē</p> <p>4. Vai publiskās personas (tās PPK) preču un pakalpojumu cenā tiek ņemtas vērā visas izmaksas? ☐ Jā ☐ Nē</p> <p>5. Vai tiek nodrošināts vienlīdzīgs regulējums publiskajiem un privātajiem uzņēmumiem? ☐ Jā ☐ Nē</p> <p>6. Vai publiskā persona (tās PPK), veicot komercdarbību:</p> <p>6.1. gūst tirgus situācijai neatbilstošu - pārāk lielu vai pārāk mazu peļņu? ☐ Jā ☐ Nē</p> <p>6.2. cieš pārmērīgus zaudējumus, kas būs jākompensē no publiskās personas līdzekļiem vai citiem PPK komercdarbības veidiem? ☐ Jā ☐ Nē</p> <p>7. Vai tiek nodrošināts vienlīdzīga piekļuve finansējumam PPK un privātajiem uzņēmumiem? ☐ Jā ☐ Nē</p> <p>8. Vai tiek īstenota konkurenci veicinoša publisko iepirkumu prakse no publisko personu un to PPK puses?</p> <p>8.1. Vai publiskās personas rīkotā iepirkuma dokumentos ir iekļautas tādas prasības, kas var radīt nepamatotas konkurences priekšrocības tās PPK, izslēdzot privātā sektora uzņēmumus no dalības iepirkumā? ☐ Jā ☐ Nē</p> <p>8.2. Vai publiskā persona (tās PPK), piedaloties publiskajos iepirkumos, gūst nepamatotas konkurences priekšrocības par privātajiem uzņēmumiem, piemēram, saistībā ar piekļuvi tādai informācijai, kas nav privāto uzņēmumu rīcībā? ☐ Jā ☐ Nē</p> <p>8.3. Vai publiskai personai (tās PPK), izvēloties nodrošināt pakalpojumu pašas spēkiem vai saņemot pakalpojumu no tās PPK, tiek negatīvi ietekmēta konkurence? Vai publiskā persona (tās PPK) ir izvērtējusi šādas darbības ietekmi uz konkurenci un iespēju saņemt šo pakalpojumu kā ārpuspakalpojumu no privātajiem komersantiem? ☐ Jā ☐ Nē</p> <p>9. Vai tiek nodrošināts vienlīdzīgs regulējums publiskajiem un privātajiem uzņēmumiem? ☐ Jā ☐ Nē</p> <p>10. Vai publiskās personas vai PPK plānotās vai veiktās darbības darbības rezultātā, cits tirgus dalībnieks ir spiests atstāt kādu konkrēto tirgu vai tiek apgrūtināta potenciāla tirgus dalībnieka iekļūšana vai darbība tirgū? ☐ Jā ☐ Nē</p> <p>Ja visas atbildes no 2. līdz 5.jautājumam, kā arī uz 7. un 9. jautājumu ir “Jā” un uz 1., 6., 8. un 10.jautājumu ir “Nē”, tad publiskas personas (tās PPK) rīcībā visticamāk nav saskatāmi konkurences neitralitātes principu un KL grozījumu neievērošanas riski. Savukārt, ja atbildes uz konkrētajiem jautājumiem ir pretējas kā augstākminēts, nepieciešams izvērtēt konkrēto situāciju, lai pārliecinātos, vai tiek ievēroti KN principi, kā arī KL grozījumu prasības.</p>
--

39 Ja minētie kontroljautājumi vai atbildes uz tiem Jums radījušas šaubas par Jūsu vai citu personu darbību atbilstību konkurences neitralitātes principiem un attiecīgi KL 14.¹ panta prasībām, kā arī citu jautājumu rašanās gadījumā par konkurences neitralitātes politikas principu attiecināmību un piemērošanu aicinām vērsties Konkurences padomē.

V Atsauces un noderīga papildu informācija

1. Competitive Neutrality. National Practices (2012).
<https://www.oecd.org/daf/ca/50250966.pdf>
2. Competitive Neutrality, A Compendium of OECD Recommendations, Guidelines And Best Practices (2012).
<http://www.oecd.org/daf/ca/50250955.pdf>
3. OECD Policy Roundtables. State Owned Enterprises and the Principle of Competitive Neutrality (2009).
<https://www.oecd.org/daf/competition/46734249.pdf>
4. Competitive neutrality in competition policy.
<https://www.oecd.org/competition/competitive-neutrality.htm>
5. Commonwealth Competitive Neutrality Guidelines for Managers. Commonwealth of Australia, 1998.
<http://archive.treasury.gov.au/documents/274/PDF/cnguide.pdf>
6. Commonwealth Competitive Neutrality Policy Statement.
<http://archive.treasury.gov.au/documents/275/RTF/cnps.rtf>
7. Australian Government Competitive Neutrality Guidelines for Managers., 2004.
https://consult.treasury.gov.au/market-and-competition-policy-division/competitive-neutrality-review/supporting_documents/2004%20Competitive%20Neutrality%20Guidelines%20for%20Managers%20AGCN_guide_v4.pdf
8. Roundtable on Competitive Neutrality in Competition Enforcement (Note by the Netherlands) (16-18 June 2015).
[http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DAF/COMP/WD\(2015\)21&docLanguage=En](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DAF/COMP/WD(2015)21&docLanguage=En)
9. Bagnoli V., Drexl J. State-Initiated Restraints of Competition. Cheltenham (UK): Edward Elgar Publishing Limited, 2015.

Kontakti:

Brīvības iela 55, 2.korp.,

Rīga, LV-1010

Tālr.: +371 67282865

E-pasts: konkurence@kp.gov.lv

Twitter: @KPgovLV

LinkedIn: [Latvijas Konkurences padome](#)

Mājas lapa: www.kp.gov.lv

[Konkurence tuvplānā](#) – piesakies un lasi par būtisko Tavās konkurences tiesībās